

Говор високог представника и специјалног представника ЕУ, Мирослава Лајчака, пред Сталним савјетом ОЕБС-а

Екселенције, колеге, даме и господо,

У октобру прошле године представио сам вам искрен и озбиљан извјештај о томе гдје се налазимо у Босни и Херцеговини, али и куда намјеравамо ићи. Данас, седам мјесеци касније, у прилици сам да вам дам позитивнији извјештај о напретку који је ова земља постигла на путу ка својој крајњој дестинацији, а то је самоодрживи мир, заснован на функционалној државности и евро-атлантским интеграцијама. Ипак, то није цијела слика и потрудићу се да данас будем једнако искрен.

Од прошле јесени, БиХ је постигла значајан напредак. Политичко окружење се стабилизovalo након кризе у државној власти, која је успиједила послије мојих потеза чији је циљ био да одлучивање на државном нивоу постане ефикасније и мање подложно бојкотима. Савјет министара се састаје редовно, а Парламентарна скупштина разматра и доноси законе, иако то и даље иде спорије него што је Босни и Херцеговини потребно.

Без обзира на то, недавно смо били свједоци великих помака на европском путу ове земље. Захваљујући политичкој декларацији и акционом плану за реформу полиције, које су договорили лидери водеће коалиције у октобру и новембру, БиХ је 4. децембра

успјела парафирати Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) са ЕУ.

Након четири мјесеца интензивне политичке дебате и посредовања међународне заједнице, потребна регулатива о реформи полиције усвојена је средином априла, што ће Босни и Херцеговини омогућити потписивање Споразума у Луксембургу 16. јуна.

Као што знате, прошле седмице у Бриселу, Европска унија је отворила дијалог о либерализацији визног режима према Босни и Херцеговини. Обавезне визе су највидљивија мјера коју грађани презиру, јер им доноси другоразредни статус у Европи.

Напредак је постигнут и у другим областима. Заједно са неким другим члановима међународне заједнице, прије неколико седмица смо помогли домаћим органима да усвоје измјене и допуне Изборног закона БиХ, којима је омогућено свима који су прије рата живјели у Сребреници да се региструју за гласање у овој општини, без обзира на то гдје сада живе. То је било значајно достигнуће и у суштинском смислу, али и због чињенице да је постигнута пуна сагласност о тако осјетљивом питању. То је примјер политичке зрелости каквих нам треба пуно више, не само када је у питању Сребреница, него сви политички изазови са којима ће се ова земља суочавати.

На састанку одржаном крајем фебруара, Управни одбор Савјета за имплементацију мира једногласно се сложио о стратегији за транзицију ОНР-а у Канцеларију специјалног представника ЕУ, која је заснована на испуњавању услова. Умјесто тачног датума за затварање ОНР-а, као што је раније био случај, Савјет је овог пута утврдио пет јасних, али остваривих циљева којима се јача држава, те два општа услова који се морају испунити, што би требало довести до тога да се домаћи политичари фокусирају на постизање тражених резултата. Мислим да вас је недавно амбасадор Дејвидсон детаљно информисао о томе. Већ видимо неке помаке ка постизању ових циљева; док је један од услова – потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању – пред самим испуњењем.

Ово су стварни успјеси. Али, још увијек постоје многи проблеми, неки од њих суштинске природе, који и даље спутавају Босну и Херцеговину. Они представљају коријен политичке блокаде која превладава још од неуспјелог покушаја усвајања скромног пакета уставних реформи у априлу 2006. године. Тамо гдје напредак јесте остварен, то је учињено уз доста тешког рада и труда, што је захтијевало несразмјерно велики ангажман међународне заједнице.

Суштински проблем лежи у чињеници да сваки од конститутивних народа ове земље још увијек има веома различита виђења прошлости, садашњег статуса и будуће уставне структуре ове земље. Говорио сам о томе у своме обраћању у октобру прошле године. Нажалост, ништа се није промијенило: сваки конститутивни народ још увијек има различито виђење прошлости, садашњости и будућности Босне и Херцеговине.

У великој мјери, проблеми БиХ потичу из изузетно јаког и упорног осјећаја несигурности у свакој од заједница. То је истовремено наслеђе рата и старог југословенског система, у којем је сваки народ имао “своју” републику, односно аутономну покрајину – осим, наравно, грађана вишенационалне БиХ. Сада, у независној Босни и Херцеговини, чини се да сви желе имати властиту јединицу, ако не и државу. Нико не жели бити мањина. Као резултат тога, велики број грађана још увије само толерише – умјесто да прихвати – идеју и чињеницу босанскохерцеговачке државности.

Од 1995. године, међународна заједница је устрајно и домишљато улагала напоре како би Босну и Херцеговину претворила у функционалну државу која може задовољити потребе својих грађана, чак и када ти исти грађани можда имају различита мишљења о томе како би држава требало да изгледа. Али, национализам и даље осваја највише гласова. И велика већина босанскохерцеговачких политичара и даље посматра готово свако питање кроз призму национализма. Национализам, дакле, користе све стране и у свакој прилици како би мобилизовале и хомогенизовале своје бирачко тијело. Али, национализам се

користи и како би се сакрила једноставна чињеница да политичари редовно не успијевају, а често чак и не покушавају, да испуне обећања и донесу конкретне резултате грађанима.

Као резултат, напори које земља улаже да оконча послеријератни опоравак и крене у наредну фазу развоја – пут у Европу – су већ предуго блокирани. Честа парализа државе, узрокована конкурентним националистичким програмима, чини Босну и Херцеговину другачијом од свих осталих земаља у региону.

Динамика конфронтацијске политике на домаћој сцени, те подложност догађајима у сусједним земљама, отежавају напредак у БиХ. Ипак, на срећу, не чине га немогућим. Чињеница је да подстицај евентуалног чланства у Европској унији, заједно са огромним средствима која прате интеграцију, све више доприносе рјешавању многих изазова узрокованих историјским насљеђем и мултиетничком стварношћу ове земље.

Основни циљ нашег будућег ангажмана ће бити да обезбиједимо да интеграција у ЕУ буде први приоритет политичког програма, те главни покретач који ће водити земљу ка све јачем уједињењу, компетентности и реформама.

Како је током протеклих неколико година смањиван обим и активности Канцеларије високог представника (OHR), тако су се ширили обим и капацитети, као и видљивост Канцеларије специјалног представника ЕУ (EUSR). Ово није случајност. Интеграција у ЕУ тиче се темељних, те још увијек неријешених питања државности БиХ. EUSR је зато природни насљедник OHR-а, као главног координатора међународног ангажмана у Босни и Херцеговини, када дође прави тренутак за транзицију.

Међутим, то не значи да ће друге међународне агенције, прије свега, још увијек веома велика мисија ОЕБС-а у БиХ, постати сувишне. Наиме, без OHR-а и такозваних бонских овлаштења, у почетку ће постојати још већа потреба да друге међународне организације остану снажне, усредсређене на своје задатке, те да попуне одређене празнине. Грађани БиХ, у сваком случају,

морају бити увјерени да транзиција ОНР-а не значи да их цијела међународна заједница напушта.

Мисија ОЕБС-а, наравно, не може радити посао Европске уније, али и даље су од суштинског значаја њене дејтонске одговорности за Анекс 1Б и координација у питањима безбједности, као и напори на унапређењу квалитетног општинског управљања, демократског надзора и образовне реформе. Будући да је дискриминација и даље веома распрострањена у образовном систему у БиХ, биће важно да ОЕБС своје будуће активности у области образовања усмјери на елиминацију свих облика дискриминације из школа и универзитета у БиХ, те на развијање приступа образовању као темељном људском праву. Био сам донекле изненађен пажњом коју је образовање добило у већини дебата у оквиру информативне кампање о ЕУ, коју је моја канцеларија организовала широм Босне и Херцеговине. У свим мјестима која сам посјетио, млади људи су веома страствени и рјечити у захтијевању равноправног приступа и стандарда, бољег квалитета и укидања свих облика дискриминације у образовању. У потпуности се слажем са њима да је инклузиван и модеран образовни систем апсолутни предуслов за успјешну вањску интеграцију у ЕУ. С обзиром да је противно свим стандардима људских права, сви облици дискриминације треба да буду елиминисани из образовног система у БиХ прије него што земља постане чланица ЕУ. А ту мислим на сегрегацију која постоји у облику “двије школе под једним кровом”, или на асимилацију која превладава у подручјима у БиХ гдје наставни план и програм већине превладава над мањинским заједницама. У Сребреници, на примјер, бошњачки ђаци раде по српском наставном плану и програму у основним и средњим школама.

ОЕБС, такође, треба да задржи фокус на дешавањима у сектору правосуђа, пратећи суђења у предметима ратних злочина, те промовисању људских права, а све то ће допунити властита настојања и напоре које БиХ улаже у процесу евро-атлантских интеграција.

Недавни примјери, као што су интервенција генералног секретара

ОЕБС-а због предложених измјена и допуна ентитетског закона о локалној самоуправи у Републици Српској, којима би се укинуо директан избор начелника, те посјета представника за слободу медија у вријеме када су политички притисци на штампу, емитере и независне регулаторе били ударна вијест – показују могућности да се међународне агенције узајамно допуњавају у своме раду. Медији у Босни Херцеговини су једнако подијељени као и образовни сектор. Позивам ОЕБС да настави са својим ангажманом, да остане присутан и подигне глас када се ради о овом питању.

И, коначно, као што сте и прије чули, чињеница да ваша мисија и даље има велико присуство на терену, омогућава јој да служи као очи и уши других међународних агенција које су смањиле број запослених – укључујући и ОНР! Попут Снага ЕУ (EUFOR) и Полицијске мисије ЕУ (EUPM), њено присуство широм земље такође доприноси одржавању сигурног окружења.

Као што сам прије споменуо у свом говору, од фебруара је остварен извјестан напредак у погледу испуњења циљева за транзицију ОНР-а у Канцеларију специјалног предстваника ЕУ, али исти и даље остају велики изазов, нарочито током изборне године када земља исто тако улази у крајње захтијевну фазу да оствари успјех у погледу Споразума о стабилизацији и придруживању, привременог споразума који ће услиједити, те шансе коју је понудио Брисел за коначно укидање виза. Рад на свему овоме истовремено ће захтијевати одређен степен политичког договора, практичне примјене, интензивног рада и доброг просуђивања од стране домаћих органа власти, што ће их подвргнути тесту до крајњих граница. Али, то ће исто тако захтијевати много тога у смислу одређивања фокуса, приоритета, подстицаја и савјета и на страни међународне заједнице.

Моје лично чврсто увјерење јесте да је најбоља гаранција мира, безбједности, просперитета и државности Босне и Херцеговине настављање напретка на путу ка Европи. И, што је још важније,

то је исто оно у шта вјерују грађани БиХ. Како бих помогао да се подстакне и одржи њихова вјера, ја, на примјер, настојим да будем далеко активнији у свом капацитету специјалног представника ЕУ од мојих претходника. Комесар за проширење, Оли Рен, високи представник Хавијер Солана и Предсједништва ЕУ, једно за другим, такође су учинили све што је могуће како би помогли да «ЕУ перспектива» Босне и Херцеговине постане стварност.

Али, уколико се жели да «суптилна моћ» европских интеграција замијени «чврсту моћ» Дејтона и ОНР-а са извршним овлашћењима, грађани, политичари и институције БиХ ће морати озбиљно да раде: како да ОНР учине сувишним, тако и да себе учине спремним за приступање ЕУ.

Управни одбор Савјета за имплементацију мира ће донијети почетну оцјену о напретку који су исти остварили од фебруара када се поново састане крајем овог мјесеца. Потпунију оцјену ће бити могуће донијети када се Савјет за имплементацију мира састане опет у јесен, до када ће, надам се, органи власти БиХ остварити значајан напредак у испуњењу пет циљева и два услова.

Престанак рада Канцеларије високог представника ће потврдити успјех Дејтонског мировног споразума. Али, то се може десити само ако и када ови услови буду испуњени. Као што сам нагласио, испуњавање тих услова неће бити лако. Нити они, када буду испуњени, гарантују континуирани успјех ове земље. Додатни услов јесте, и увијек ће бити, мобилизација политичке воље свих страна: воље да се заједно ради на областима од заједничког интереса, воље да се траже рјешења, а не сукоби, и воље да се крене напријед, а не да се гледа уназад.

А окретање ка будућности значи окретање ка придруживању Европској унији, јер за ову земљу не постоји алтернативно рјешење. Овдје Европска унија треба да буде прагматична, да дјелује корак по корак и појасни босанскохерцеговачким лидерима шта је потребно учинити током сваке етапе овог

процеса. Мјерила не смију да буду ни превисока ни прениска. Босна и Херцеговина не може да буде позвана у ЕУ без оправданог основа, али не смије бити ни напуштена и препуштена самој себи. Сматрам да све организације које немају национални предзнак, а имају мандат за спровођење мира и безбједности, треба да буду заинтересоване за придруживање Босне и Херцеговине Европској унији, и, гдје је то могуће, помоћи тај процес.

Међутим, интерно гледано, Босна и Херцеговина ће се морати суочити са својом болном прошлошћу и рјешавати структуралне препреке које још увијек блокирају њен пут ка Европи.

Да би се прикључила Европској унији, Босна и Херцеговина мора свој уставни оквир да усклади са административним и политичким условима ЕУ. То не значи непризнавање дејтонског модела, то значи да дискриминацијске одредбе дејтонског Устава морају бити измијењене. Нажалост, неуспјех да се током 2006. године донесе низ уставних амандмана за посљедицу је имао заоштравање ставова. Очекивања су сада већа, приједлози све више контрадикторни, а стварни дијалог је све рјеђи.

Упркос томе, стабилан напредак ка чланству у ЕУ може и требало би да подстакне спремност за постизање компромиса која се данас не виђа тако често. Заправо, сматрам да ће политички лидери БиХ у догледно вријеме бити у стању да постигну договор о оним уставним промјенама које су сасвим јасно и очигледно потребне како би се обезбиједило чланство у ЕУ. Зашто? Зато што више од 70% њиховог изборног тијела жели придруживање ЕУ и што очекује од својих лидера да их поведу у Европу и да то учине што прије. Политички лидери можда нису спремни да једни другима изађу у сусрет, али ће се наћи под притиском грађана да постигну договоре који су усклађени са захтјевима и условима потребним за чланство у Европској унији.

То је пут који води напријед.

Хвала.